

*Ганна Лугова,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 Філологія,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Володимир Олексенко*

НЕОЛОГІЗМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ У ЛЕКСИЧНОМУ СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Словниковий склад української мови надзвичайно динамічний. Особливе місце в такому динамічному розвитку посідають неологізми, сила появи яких нині характеризується новаторським поривом.

Неологізми були об'єктом досліджень багатьох українських та вітчизняних мовознавців: Г. Вокальчук, В. Гак, В. Гладка, Є. Карпіловська, Ж. Колоїз, О. Косович, О. Селіванова, О. Стишов та ін.

Сьогодні не існує єдиного підходу до тлумачення поняття «неологізм» та їх класифікації. В загальному розумінні термін «неологізм» (від грец. νέος – «новий» і λόγος – «слово») трактують як слово, а також його окреме значення, вираз, що з'явився в мові на відповідному етапі її розвитку (загальномовні неологізми) або використовувався лише в певному мовленнєвому акті, тексті чи мові конкретного автора [1, с. 171].

Досить детальні дослідження неологізмів проводила Ж. Колоїз. У широкому розумінні під неологізмом вчена розуміє все нове, що характеризує зміни і розвиток у мові [2, с. 82].

О. Косович неологізмами називає слова, які зазвичай трапляються в певний період у певній мові, піддіалекті, мовній сфері тощо, і яких раніше не існувало [4, с. 72].

О. Селіванова розглядає неологізми «як слова чи сполуки, що вживаються в мові в певний період для позначення нових або існуючих понять в новому значенні та зрозумілому для носіїв мови» [2, с. 43].

На думку О. Стишова, «неологізми – це лексичні одиниці, що виникли у суспільстві на позначення нових явищ та понять, зумовлених розвитком життя» [5, с. 291].

Основні ознаки неологізмів:

- причини його виникнення;
- його належність до активного чи пасивного шару лексики;
- особливості словотворення нових слів.

Зауважимо, що багато мовознавців пов'язують виникнення неологізмів із розвитком суспільних відносин, оскільки, на їх думку, саме період соціально-політичних змін є підґрунтям для прискорення мовної динаміки. І саме в суспільно-політичній лексиці знаходять своє втілення соціальні чинники.

Слід зазначити, що нині, в умовах російського вторгнення в Україну, з'явилося багато нових суспільно-політичних неологізмів, які українці вживатимуть у своєму лексиконі ще багато років після закінчення війни.

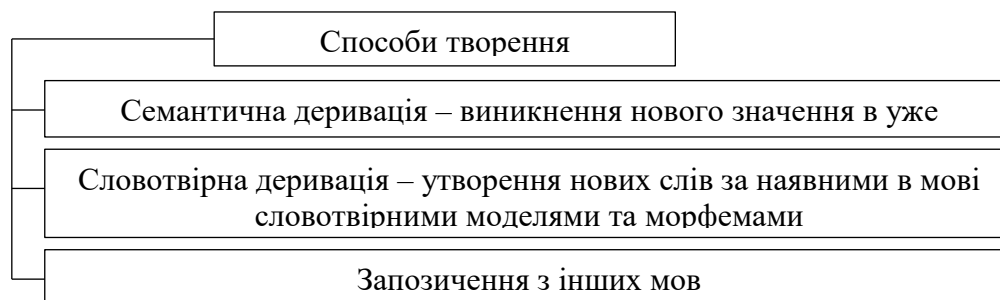

Рис.1. Способи творення неологізмів суспільно-політичної сфери [7, с.298].

Шляхом семантичної деривації були утворені такі лексеми:

- «арестовлення» – повідомлення, що носять заспокійливий характер;
- «макронити» – робити стурбований вигляд, але при цьому нічого не робити;
- «кадирити» – видавати себе за того, ким ти не є насправді;
- «іхтамнетити» – постійне заперечення чого-небудь;
- «аналоговнет» – щось, що було придумане росією.

Словотвірну деривацію фіксуємо у таких неологізмах:

- «чорнобайти» – безрезультатно повторювати одну й ту ж саму дію;
- «байрактарити» – знищувати ворожу техніку за допомогою БПЛА;
- «джавелінити» – знищувати ворожу техніку за допомогою РК «Javelin»;
- «відправити до Кобзона», «закобзонити» – знищити ворога;
- «задвохсотити» – знищити ворога;
- «затрьохсотити» – поранити.

До запозичень, на нашу думку, варто віднести такі неологізми: *орки, ерефія, расея, рашка, московія, русня, рузкі, раишти*.

Серед способів утворення суспільно-політичних неологізмів виділяємо такі [7, с. 299]:

1. Афіксація.

Це один з найбільш продуктивних способів утворення неологізмів, в якому можливий префіксальний та суфіксальний способи творення.

Відмітимо, що серед найбільш уживаних префіксів є: *супер-, анти-, не-, де-, ре-, пост-, після-, евро-* [6, с. 32]. Прикладами префіксального способу творення неологізмів суспільно-політичної сфери є: *супереліта, антимайдан, антитерористичний, неокупований, деескалація, передислокація, псевдофакти, проукраїнський довиборчий, поствиборчий, післявоєнний, євроінтеграція*.

Суспільно-політичними неологізмами суфіксального способу творення є: *мітингувальник, рашизм, путінізм, санкціонування, волонтерити, зрадофільство, казнокрадство, кнопкодавство, бандерофобія, українофобія, путінократія*.

2. Словоскладання – один із найважливіших способів поповнення словникового складу мови. Складні слова включають, принаймні дві основи, які існують в мові у вигляді вільних форм. У складному слові його компоненти набувають цілісності й структурної єдності та можуть функціювати як самостійні лексичні одиниці.

Словоскладання є потужним способом творення суспільно-політичних неологізмів: *монобільшість, трампоманія, державовбивця*.

3. Скорочення – це процес зменшення кількості фонем і/або морфем в існуючих словах або словосполученнях без зміни їх лексичного та граматичного значення. Існує два типи скорочень:

а) усічення: *інформбюро, нацполіції*;

б) аббревіація: *ГРУ, ПАРЄ; Мінфін; Держбюджет; Міноборони; АН-24, Т-72*.

4. Конверсія – спосіб словотворення, за якого нові слова утворюються без зміни основної форми, вихідного слова, а саме без додавання або зміни будь-яких морфем. До конверсії віднесемо такі суспільно-політичні неологізми сучасності: *«бавовна» – вибух у росії; «дискотека» – бойові дії*.

5. Телескопія – це «зрощення» частин лексичних одиниць або однієї лексичної одиниці з частиною другої. Наприклад, *путлер → путін + Гітлер; свинособаки → свині + собаки; окупендум → окупація + референдум*.

Отже, словниковий склад сучасної української мови поповнюється інноваційними поняттями, явищами, що зумовлені змінами в суспільному житті. Важливою особливістю мови, що сприяє зростанню її унікальності, є неологізми.

Список використаної літератури

1. Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2009. С. 170–177.
2. Колоїз Ж. В. До питання про диференціацію основних понять неології. *Вісник Запорізького ун-ту: Філологічні науки*. Запоріжжя, 2002. №3. С. 78–83.
3. Косович О. В. До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології*. 2012. Вип. 2. С. 71–79.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К., 2008. 712 с.
5. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2003. 392 с.
6. Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. *Лексикологія. Лексикографія : навчальний посібник*. Біла Церква: Авторитет, 2019. С.30–35.
7. Єльнікова Н. І. Неологізми у медіатекстах періоду військового стану в Україні. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах військового стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека»*. Харків : ХНУВС, 2022. С. 298–300.

*Юлія Нагорна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 Філологія,
Херсонський державний університет
Науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Володимир Олексенко*

ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ

Сьогодні лінгвісти все більше уваги приділяють вивченню фактів, що не відповідають загальноприйнятому вживанню. Насамперед новим номінативним одиницям лексичного рівня та специфіці індивідуально-авторської словотворчості. Без сумніву, це зумовлено активною появою нових слів, особливо у творах сучасних авторів. Окремої уваги, на нашу думку, заслуговують постмодерністські прозові тексти з огляду на те, що «постмодернізм є духом часу» [18, с. 7], якому притаманні оригінальність, новизна та особливий підхід до використання мовних засобів.

Мова творів письменників-постмодерністів, на думку одного з найвідоміших її представників, «це рухливе дзеркало, зона зіткнення макро- і мікросвітів...Чому дзеркало рухливе? — Таким його робить час» [14, с. 12]. Метафора Віктора Неборака відображає мовний мікросвіт цілого покоління митців, чутливих як до соціальних змін у мові загалом, так і до змін у сприйманні окремого слова. Оказіональне словотворення – чи не найяскравіший елемент цього мікросвіту. Інформативний та емоційно-експресивний зміст новотворів збагачує не тільки сучасний поетичний словник, а й мову загалом. Окрім того, «пошуки письменниками нових виражальних засобів мають вплив на розвиток образної системи сучасної літератури та визначають перспективи творення нових номінативних одиниць» [5, с. 113].